

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ МЕЖДУ БЪЛГАРСКАТА ПРАВНА РАМКА
И

КОНВЕНЦИЯТА НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И
БОРБА С НАСИЛИЕТО СРЕЩУ ЖЕНИ И ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ

ИЗПЪЛНЕНИЕ В РАМКИТЕ НА ПРОЕКТ

„ПОДОБРЯВАНЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ПРАВНА РАМКА В
СЪОТВЕТСТВИЕ СЪС СТЪНДАРТИТЕ НА ЕВРОПА И УКРЕПВАНЕ
НА КАПАЦИТЕТА НА КОМПЕТЕНТНИТЕ ИНСТИТУЦИИ,
ЗАНИМАВАЩИ СЕ СЪС СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ И
НАСИЛИЕ, ОСНОВАНО НА ПОЛОВ ПРИЗНАК“,

ФИНАНСИРАН ПО ПРОГРАМА BG12 НА НОРВЕЖКИЯ ФИНАНСОВ
МЕХАНИЗЪМ 2009-2014

Съдържание

Въведение.....	3
I. Какви са изискванията на Конвенцията за превенцията и борба с насилието над жените и домашното насилие.....	4
II. Българската правна рамка.....	27
III. Препоръки.....	40

Конвенцията на Съвета на Европа за превенцията и борба с насилието над жените и домашното насилие, приема, че насилието над жените е форма на насилие, основано на пола, т.е. че е извършено срещу жените, защото те са жени, както че това насилие е една от формите на проявление на исторически неравнопоставените властови отношения между мъжете и жените, които водят до доминация над жените и скрита или открита дискриминация срещу тях от страна на мъжете. Задължение на държавата е да се справи с насилието напълно във всичките му форми и да вземе мерки за предотвратяване на насилието над жените, защита на жертвите и съдебно преследване на извършителите. Четири са основните характеристики на Конвенцията –

превенция, защита, наказателно преследване и мониторинг.

Има силен акцент върху превенцията, тъй като така може да се спаси живот и да се намали човешкото страдание. Когато превантивните мерки не са успели и са възникнали инциденти на насилие е важно да се осигури на жертвата и на свидетелите защита и подкрепа. За да приложи Конвенцията, държавата ще трябва да криминализира някои деяния като престъпления. Конвенцията определя и криминализира различните форми на насилие срещу жените, както и домашното насилие. Те могат да включват: психологическо и физическо насилие, сексуално насилие и изнасилване, преследване, гениталното осакатяване на жени, насилствен брак, принудителни аборти и насилствената стерилизация. Конвенцията създава механизъм за мониторинг, за да се оцени как нейните разпоредби се прилагат на практика. Този механизъм за наблюдение се състои от два стълба: Групата от експерти за борба с насилието срещу жени и домашното насилие (GREVIO), един независим експертен орган, и Комитета на Страните, политически орган, съставен от официални представители на държавите, страни по конвенцията.

I. Какви са изискванията на Конвенцията за превенцията и борба с насилието над жените и домашното насилие:

В стремежа си да гарантира, интегриран, цялостен отговор на насилието в член 3 за целите на конвенцията са определени основните термини, които са приложими в нейните рамки.

Конвенцията определя насилието срещу жените „като нарушение на правата на човека и форма на дискриминация срещу жените и означава всички актове на насилие, основано на пола, които водят или е вероятно да доведат до физически, сексуални, психологически или икономически увреждания или страдание за жените, включително заплахи за такива актове, принуда или произволно лишаване от свобода, независимо дали това се случва в обществения или в личния живот,,

Конвенцията дава следното определение за домашното насилие, „което покрива всички актове на физическо, сексуално, психическо или икономическото насилие , които се случват в семейството или в домакинството, между бивши или настоящи съпрузи или партньори, независимо дали извършителя живее или е живял заедно с жертвата,,. Тук също следва да се има предвид, че домашното насилие включва основно два вида насилие: насилие между настоящи и бивши съпрузи или партньори и насилието между поколенията, което обикновено се случва между родители и деца. То е полово неутрално определение, което обхваща жертви и извършители на двата пола. Въпреки че терминът "домашен" може да изглежда, че ограничава местата, на които може да се случи такова насилие, Конвенцията посочва, че насилието често продължава и след като една връзка е приключила, поради което съвместно пребиваване на жертвата и извършителя не се изисква. Между поколенията домашно насилие включва физическо, сексуално, психологическо и икономическо насилие от лице, срещу дете или родител или такова насилие между всеки друг, двама или повече членове на семейството от различни поколения. Отново, съвместно пребиваване на жертвата и извършителя не се изисква.

Тъй като Конвенцията поставя задължението за предотвратяване и борба с насилието срещу жените в по-широка рамка за постигане на равенство между жените и мъжете е дефинирано и понятието "пол". В контекста на тази конвенция терминът пол, базиран и на двата пола, мъжки и женски, „означава социално конструирани роли, поведения, дейности и характеристики, които определено общество счита за подходящи за жените и за мъжете. Терминът "пол" използван в Конвенция не е предназначен като заместител на термините "женски" и "мъжки".

Терминът "насилие срещу жените основано на пола" се използва в цялата Конвенцията и означава „насилие, което е насочено срещу една жена, защото тя е жена или, което засяга предимно жените. То се различава от другите видове насилие по това, че пола на жертвата е основният мотив за действията на насилие. Насилието, основано

на пола се отнася до всяко увреждане, което е извършено срещу една жена и това е едновременно причина и резултат от неравнопоставените властови отношения, основани на схващането за различията между жените и мъжете, които водят до подчинен статус на жените, както в личната, така и в обществената сфера на живот.

Терминът "жертва" се отнася до двата вида жертви, които очертава конвенцията, а именно на жертвите на насилието срещу жените, както и жертвите на домашно насилие и означава „всяко физическо лице, което е изложено „на насилие срещу жените и на домашно насилие,.. Докато само жените и момичета, могат да бъдат жертви на насилие срещу жени, жертви на домашно насилие могат да бъдат мъже, жени, както и деца. Терминът "жертва" трябва да се разбира в съответствие с обхвата на Конвенцията.

Тъй като много от формите на насилие, обхванати от Конвенцията се извършват, както срещу жени, така и срещу момичета, прилагането ѝ не се ограничава само за възрастни жертви, а включва и момичета на възраст под осемнадесет години.

Конкретната цел на Конвенцията е да защитава жените от всички форми на насилие, и да предотвратява, преследва и премахва насилието срещу жени и домашното насилие.

В съответствие с признаването, съдържащо се в преамбюла, че съществува връзка между изкореняване на насилието срещу жените и постигането на равенство между половете в закон и в действителност, конвенцията трябва да допринесе за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените и да насърчава реалната равнопоставеност между жените и мъжете. Конвенцията отразява необходимостта да се създаде цялостна рамка, политики и мерки за защита и помощ на всички жертви на насилието над жени и домашното насилие. Необходимо е да се изработи цялостна рамка, за да се гарантира не само тяхната по-нататъшна безопасност, възстановяването на тяхното физическо и психическо здраве, но и да им се даде възможност отново да изградят живота си. Тази рамка следва да се основава на правата на човека.

Във връзка с горното обхвата ѝ се разпростира върху всички форми на насилие срещу жените, включително домашното насилие, извършено срещу жени. По този начин се подчертава, че по-голямата част от жертвите на домашно насилие са жени, като обаче Конвенцията, посочва, че страните могат също така да я прилагат и при домашно насилие, извършено срещу мъже и срещу деца. Конвенцията се прилага и по време на въоръжени конфликти.

Разпоредбите, съдържащи се в членове 3 и 4 на Конвенцията, не създават нови права, но изясняват съществуващите права на човека. Всички задължения за физически лица биха произтекли от такива законодателни и други мерки, които страните приемат в съответствие с Конвенцията.

В чл. 4 до чл. 6 на Конвенцията се съдържат принципи и задължения за правата на човека, съставени от съществуващата рамка на европейското и международно право на човека.

Конвенцията почива на разбирането, че изкореняването на всички форми на насилие срещу жените е твърдо свързано с постигането на равенство между половете. Всеки човек и особено жените имат право да живеят без насилие в публичната и частната сфера. С оглед на фокуса от Конвенцията е важно да се включи специално задължението за насърчаване и защита на това право за жените, които са предимно жертви на насилие, основано на пола. Дискриминацията срещу жените осигурява благодатна почва за толерантност към насилието срещу жени. Утвърждава се принципа на равнопоставеност между жените и мъжете, като се изисква от страните не само да осъдят всички форми на дискриминация срещу жените, но и да утвърдят принципа на равенство между половете в закон, за да се гарантират практическата му реализация, както и да забранят дискриминацията със закон и да отменят дискриминационното законодателство и практики.

С цел предотвратяване и борба с всички форми на насилие, обхванати от приложното поле на тази конвенция страните се задължават да възложат на един или повече официални държавни органи четири конкретни задачи, които са:

координиране, изпълнение, мониторинг и оценка на политиките и мерките.

Той може да бъде орган, създаден или който вече съществуват на национално или регионално ниво. Размерът, набирането на персонал и финансирането трябва да бъде решение на страните, както и това пред кой орган ще има задължението да се отчита. Четирите задачи, които този орган или органи са упълномощени да предприемат са насочени към осигуряване на реалното изпълнение на всички нови политики и мерки, предприети от страната в изпълнение на тази конвенция. Задачата за наблюдение на тези органи е ограничена до мониторинга на това как и доколко ефективно политиките и мерките за предотвратяване и борба с всички форми на насилие, обхванати от приложното поле на тази конвенция се изпълняват на национално и/или местно ниво. На последно място, оценката на политиките и мерките, които тези органи са упълномощени да извършват включва научна оценка на определена политика или мярка, за да се прецени дали тя отговаря на нуждите на жертвите и изпълнява своята цел, както и да се разкрият нежелани последствия. Това от своя страна изисква ясна статистическа информация, която член 11 задължава страните по Конвенцията да събират. Поради тази причина на органите създадени по силата на този член са възложени задачите да координират събирането на необходимите данни и да анализират и разпространяват резултатите от нея.

Конвенцията съдържа задължението за редовно събиране на представителни и сравними данни за разработването и прилагането на политики за предотвратяване и борба с всички форми на насилие, обхванати от приложното ѝ поле. В чл.11 се установява вида на данните, които ще трябва да се събират, анализират и подготвят за разпространяването им от органа или органите, създадени съгласно член 10, и предоставени на групата координираща независими експерти (GREVIO), отговарящи за мониторинга на прилагането на Конвенцията. Първо, за да се разработят и приложат основани на доказателства политики и за да се определи дали те отговарят на нуждите на тези, които са изложени на насилие, Конвенцията изисква Страните да събират редовно неагрегирана релевантна статистическа информация относно случаи на всички форми на насилие попадащи в обхвата ѝ. Страните сами трябва да изберат категориите данни, които ще използват като минималното изискване е, данните за жертвата и извършителя да бъдат разбити по пол, възраст, вид насилие, както и връзката на извършителя към жертвата, географското местоположение, както и други фактори, които се считат релевантни. Записаните данни трябва да съдържат и информация за съдимостта на извършители на всички форми на насилие, обхванати от приложното поле на тази конвенция, включително броя издадени заповеди за защита. На второ място се изисква от страните да подкрепят изследванията в областта на всички форми на насилие попадащи в обхвата на тази конвенция, за да продължи по-нататък опознаването на основните причини и последиците от проблема, разпространението и процента на произнесените присъди, както и ефективността на предприетите за изпълнението на Конвенцията мерки. Страните трябва да провеждат представителни изследвания сред населението, тъй като те могат да осигурят по-общ социологически ориентирани прозрения. Те могат също така да предоставят надеждни данни относно опита на жертвите, за причините да не съобщават, че спрямо тях е извършено насилие, за получените услуги, както и становищата на жертвите, и за нагласите за такова насилие. Страни допълнително са задължени да извършват редовно подобни изследвания, за да се направи уместна и сравнителната оценка на разпространението и тенденциите във всички форми на насилие, обхванати от приложното поле на тази конвенция. В този случай, изборът на размер на извадката на населението и на редовността на такива изследвания се оставят на страните. В зависимост от страната, обхватът на изследванията, може да бъде национален, регионален или местен. Двата вида метода обхванати от конвенцията проучване сред населението, и статистическите административни и съдебни данни служат за различни цели и отговарят на различни въпроси. Първият може да хвърли светлина върху нивото на сила и честота, както и на социално-икономическите и културните фактори, водещи до насилие срещу жени и домашното насилие, а вторият може да допринесе за решаване на тези въпроси от държавните органи, както и да даде оценка на ефективността на предоставяните услуги за жертвите на такова насилие. Както е посочено в член 65, в процеса на събиране, съхранение и преработване на събраните данни следва да се спазват стандарти за

защита на личните данните, съдържащи се в Конвенцията на Съвета на Европа за защита на лицата във връзка с автоматичната обработка на лични данни (ETS No. 108), за да се гарантира конфиденциалност и зачитане на неприкосновеността на личния живот на жертвите, извършителите и други лица, имащи отношение по даден случай.

Във връзка с превенцията Конвенцията изисква от страните да предприемат мерки за насърчаване на промените в манталитета и нагласите на населението, за да се достигне до сърцата и умовете на физическите лица, които чрез своето поведение, да допринесат за премахване на формите на насилие. Страните по конвенцията трябва да предприемат необходимите законодателни и други мерки, за предотвратяване на всички форми на насилие извършвани от физически или юридически лица. Изискват се позитивни действия, за да се гарантира, че всички превантивни мерки са насочени конкретно към уязвимите лица като са вземат предвид техните нужди. За целите на тази конвенция, към групата на лицата, изпаднали в положение на уязвимост поради определени обстоятелства се включват: бременни жени и жени с малки деца, хора с увреждания, включително тези с умствени или когнитивни увреждания, лица, живеещи в селски или отдалечени райони, които злоупотребяват с наркотици, проститутки, хора на национален или етнически малцинствен произход, мигранти - включително мигрантите без документи и бежанците, гей мъже, лесбийки, бисексуални и транссексуални лица, както и ХИВ-позитивни лица, бездомни лица, деца и възрастни хора.

Конвенцията подчертава, че всички членове на обществото, като се акцентира върху мъжете и момчетата, могат да имат важен принос за предотвратяването на насилието и трябва да бъдат насърчавани да го правят. Културата, обичаите, религия, традиции или така наречената "чест" не трябва да се използват, за да се оправдае всеки акт на насилие, обхванати от приложното поле на тази конвенция. Следователно страните по конвенцията, са задължени да гарантират, че техните национални закони не съдържат вратички за интерпретации, вдъхновени от такива убеждения като същевременно забраната за всеки от актовете на насилие, посочени в Конвенция никога не следва да бъде използвана като ограничение на културните или религиозните права и свободи на извършителя.

Конвенцията призовава за насърчаване на специфичните програми и дейности за овластяване на жените. Това означава овластяване във всички аспекти на живота, включително политическа и икономическа сила. Това задължение е отражение на по-голямата цел - постигане равенството между половете.

Страните се задължават да провеждат кампании или обществени програми за повишаване на осведомеността на регулярна основа. Повишаване информираността следва да включва разпространението на информация относно равенството между жените и мъжете, които не са стереотипни роли на половете. Освен това, в конвенцията

е посочено, че е важно всяка кампания да подчертае вредните последици за децата, за които насилието срещу жени и домашното насилие може да има в пряка или непряка форма. Тази разпоредба следователно насърчава сътрудничеството с националните институции за правата на човека и органите по въпросите на равенството, на гражданското общество и неправителствените организации, в частност организациите на жените, когато е уместно, с цел да се достигне до широката общественост.

Държавите трябва широко да разпространяват конкретна информация относно наличните мерки за предотвратяване на актовете на насилие, обхванати от Конвенцията. Това задължение следва да се разбира като широкото разпространение на информационни брошури или плакати или информационни материали, он-лайн услуги от полицията или местните органи на власт, информация за контакт на местни, регионални или национални услуги като телефонни линии за помощ или приюти и много повече.

Конвенцията подчертава необходимостта да се изработи, където страните сметнат за подходящо, учебен материал за всички нива на образование (основно, средно и висше образование), която просветлява учащите по отношение на различните форми на насилие. Трябва да се насърчават принципите на равенство между жените и мъжете, нестериотипните роли на половете, взаимно уважение, ненасилствено разрешаване на конфликти в междуличностните отношения във всички неформални образователни структури, както и в спортни, културни и развлекателни структури, и в медиите. Като цяло, терминът "неформални образователни структури" се отнася до организираната образователна дейност извън формалните системи, като в общността или религиозна образователни услуги, дейности, проекти и институции въз основа на социалната педагогика, и всякакъв друг вид образователна дейност, предлагана от общностни групи и други организации (като летни лагери, след училищни дейности и т.н.). Освен това страните по конвенцията трябва да включат и медиите в мерките за насърчаване на принципите на равенство между жените и мъжете, нестериотипните роли на половете, взаимно уважение, ненасилствено разрешаване на конфликти в междуличностните отношения. Важно е да се отбележи, че всички мерки, предприети в това отношение трябва да се съобразяват с основния принцип за независимостта на медиите и свободата на пресата.

Конвенцията изисква страните да предприемат необходимите законодателни или други мерки за създаване или подкрепа на програми за обучение на извършители на домашно насилие, за да възприемат те ненасилническо поведение. Съществуват много различни модели за работа с извършители и решението за това как те трябва да се управляват посят Страните или доставчиците на социални услуги. Местните програми трябва да се основават на най-добрите практики и изследвания за най-ефективните начини за работа с извършители. Програмите трябва да насърчават извършителите да

поемат отговорност за действията си и да изследват техните нагласи и убеждения към жените. Този тип интервенция изисква квалифицирани и обучени фасилитатори. Освен обучение в областта на психологията и характера на домашно насилие, те трябва да притежава необходимите културни и езикови умения, които да им позволят да работят с голямото разнообразие от мъже посещаващи такива програми. Освен това, от съществено значение е, че тези програми не са създадени в изолация, но тясно си сътрудничат с услуги за подкрепа на жените, правоприлагащите органи, съдебната власт, пробационните служби и службите за закрилата на детето, когато това е целесъобразно. Участието в тези програми може да бъде с решение на съда или доброволно. Страните трябва да предприемат необходимите законодателни или други мерки за създаване или подкрепа и на програми за работа с извършители на сексуално насилие и изнасилване. Отново, Конвенцията предоставя възможност на страните и/или доставчиците на социални услуги сами да преценят как да управляват такива програми. Тяхната крайна цел трябва да бъде предотвратяване на повторно извършване на престъпление и успешно реинтегрирани на извършителите в обществото. Конвенцията изисква на първо място винаги да се поставят нуждите и безопасността на жертвите, както и техните човешки права.

Въпреки, че крайната цел на Конвенцията е предотвратяването на всички форми на насилие, обхванати от нейното приложно поле, жертвите изискват адекватна защита от по-нататъшно насилие, подкрепа и помощ за преодоляване на последствията от това насилие, както и подкрепа и помощ да изградят отново живота си. Глава IV на Конвенцията съдържа набор от задължения за създаване на специализирани, както и по-обща поддържащи услуги за задоволяване на нуждите на тези, които са изложени на насилие.

Страните по конвенцията трябва да предприемат всички мерки за защита на жертвите на тяхна територия, от всякакви по-нататъшни действия на насилие. Трябва да предприемат, в съответствие с вътрешното си законодателство, мерки за осигуряване на подходящи механизми за ефективно сътрудничество между следните органи, които Конвенцията е определила като подходящи:

съдебната система, прокуратурата, правоприлагащите органи, местни и регионалните власти и неправителствени организации.

С добавянето на "други съответни организации" е показано, че този списък е неизчерпателен и се дава възможност за сътрудничество с всяка друга организация, която всяка от страните счита за уместна. Терминът "механизъм" се отнася до всяка формална или неформална структура, като кръгли маси или други методи, които дават възможност на редица специалисти да си сътрудничат по стандартизиран начин. Тя не изисква създаване на официален орган или институция. Важно е да се отбележи, че това задължение не се ограничава до жертви, но се простира и до свидетелите, както и

до децата свидетели на всички форми на насилие. Предлагащите услуги трябва да демонстрират подход, отнасящ се до потребителите, които признава джендърираната динамика, влиянието и последиците от тези форми на насилие и който функционира в рамките на равенството между половете и правата на човека. Мерките трябва да взимат предвид връзката между жертви, извършители, деца и тяхното по-широко социално обкръжение, за да се избегне рискът от решаването на техните нужди в изолация или без признаване на тяхната социална реалност. Важно е да се гарантира, че нуждите на жертвите се оценяват в светлината на всички релевантни обстоятелства, за да се даде възможност на специалистите да вземат информирани и подходящи решения. За защита на всички жертви мерките и услугите трябва да вземат предвид опустошителните последици от насилието и продължителността на процеса на възстановяване и да са насочени към избягване на вторична виктимизация. Също така те трябва да са насочени към овластяване и икономическа независимост на жените, жертви на такова насилие. Това означава да се гарантира, че жертвите или ползвателите на услуги са запознати с права си и могат да вземат решения в подкрепяща среда, която ги третира с достойнство, уважение и чувствителност. В същото време тези мерки е необходимо да насърчават у жертвите чувство за контрол на техния живот, който в много случаи включва работа за финансова сигурност, по-специално икономическата независимост от извършителя. Наличните услуги за подпомагане трябва да се предоставят на уязвими лица и да отговорят на техните специфични нужди. Предоставянето на помощ и защита на жертвата не следва да се поставя в зависимост от нейното желание да подаде жалба или да свидетелства срещу извършителя. Някои от формите на насилие, обхванати от приложното поле на настоящата Конвенция, може да имат международно измерение, поради което страните трябва да предприемат подходящи мерки, за да осигурят необходимата консулска помощ или друга защита и помощ за своите граждани, която включва помощ на жертвите на насилие, помощ в случай на арест или задържане, облекчение и репатриране на граждани в затруднено положение, издаване на нови документи за самоличност и друга консулска подкрепа. Това задължение не се ограничава само до граждани на една от страните по конвенцията, но се разпростира върху всички други жертви, които, в съответствие с техните задължения съгласно международното право, имат право на закрила от тази страна.

Конвенцията изисква жертвите да са снабдени с информация за различните видове услуги за подкрепа и правна помощ, с които разполагат. Това изисква предоставяне на информация за мястото, където да получат това, каква по вид помощ, ако е необходимо на език, различен от официалния език и то своевременно, което означава, във време, когато тя е полезна за тях. Това, обаче, не задължава страните по Конвенцията да предлагат информация на всеки език, но да се концентрира върху най-разпространените езици, говорени в страната и в достъпна форма. Терминът

"подходяща информация" се отнася до информация, която запълва достатъчно нуждата на жертвата за информация. Тя може да включва, например, не само името на организацията за подкрепа и услуги, но и разпространяване на брошури, които съдържат подробности свързани с работното време и информация за точните услугите, които се предлагат.

Достъпът на жертвите до услуги, улесняващи тяхното възстановяване след насилието, като например помощ при намиране на жилище, работа, обществени услуги за образование и обучение, психологически и правни консултантски услуги, но също така и услуги за финансово подпомагане трябва да е улеснен. Като Конвенцията задължава страните да осигурят на службите подходящи ресурси, за да могат адекватно да отговорят на дългосрочни нужди на жертвите. За да се постигне това обаче страните по конвенцията трябва да създадат или организират добре обезпечен със специалисти сектор за подкрепа. Освен това, тези услуги и техните служители трябва да бъдат в състояние да се справят с различните видове насилие, обхванати от приложното поле на тази конвенция и да се осигури подкрепа на всички групи жертви, включително трудни за достигане групи. Видовете подкрепа, които тези специални услуги трябва да предлагат, включват:

предоставяне на подслон и безопасно място за живеене, незабавна медицинска помощ, на събиране на съдебно-медицински доказателства в случаи на изнасилване и сексуално насилие, в краткосрочен и дългосрочен план психологическа консултиране, правно консултиране, застъпничество и информационни услуги, преки телефонни линии за жертви и специфични услуги за децата като жертви или свидетели.

Членове от 23 до 26 оформят задълженията на държавите, свързани с предоставянето на съответните услуги, особено за защита и подкрепа на жени и деца жертви и свидетели на насилие.

Важно средство за изпълнение на задължението за предоставяне на закрила и помощ е приюта. Страните трябва да предвидят създаването на подходящи, достатъчно на брой и лесно достъпни приюти. Целта им е да се осигури на жертвите незабавен, достъп до безопасна среда за настаняване, особено на жени и деца, когато те вече не са в безопасност в домовете си. Временни жилища самостоятелни или общи приюти. За изпълнението на основната им задача за осигуряване на безопасност и сигурност на жените и децата, от решаващо значение е, че всички заслони прилагат набор от стандарти. Приютите да бъдат създадени достатъчно като количество, за да се осигури подходяща среда за временно настаняване за всички жертви. Терминът "достатъчен брой" е предназначен да гарантира, че нуждите на всички жертви са изпълнени, по отношение на подслон и места за специализирана помощ. Броя на местата, които се предлагат трябва да зависи от действителните нужди.

Конвенцията изисква от държавите да се създадат национални денонощни безплатни телефонни линии за помощ, които да предоставят консултации на позвънилите, поверително и при надлежно зачитане на тяхната анонимност. Горещите телефони са един от най-важните начини за създаване на възможност на жертвите да намерят помощ и подкрепа.

Конвенцията съдържа и изискването към страните да предоставят и услуги за подкрепа на жертвите на сексуално насилие чрез създаването на достатъчно на брой и лесно достъпни кризисни центрове за такива жертви. Важно е да се отбележи, че страните са снабдени с алтернатива, а не със задължението да създадат и двата вида центрове. Тези центрове трябва да предоставят медицински или съдебно-медицински прегледи, подкрепа за травмираните и консултации за жертвите.

Физическото, сексуалното или психологическото насилие и тормоз между родители или други членове на семейството оказва силно въздействие върху децата. То поражда страх, причинява травма и влияе неблагоприятно върху тяхното развитие. Поради тази причина конвенцията установява задължението да се гарантира, че при предоставяне на услуги и помощ на жертвите правата и нуждите на децата, които са били свидетели на насилието, се вземат предвид. Терминът "деца свидетели" се отнася не само за децата, които са присъствали по време на насилието и са активни свидетели, но и за тези, които са изложени на писъци и други звуци на насилие, докато се крият наблизо, или които са изложени на дългосрочните последствия от такова насилие. Съгласно конвенцията мерките трябва да бъдат съобразени с възрастта, за да могат децата да се справят със своите травматични преживявания. Всички предлагани услуги, трябва да отдадат необходимото отношение на най-добрите интереси на детето.

Конвенцията съдържа и изискването за насърчаване на докладването от всяко лице, което е свидетел или има разумни основания да подозира, че може да бъде извършен акт на насилие като органа на, който това може да бъде съобщено всяка страна определя сама. Конвенцията изисква още страните да гарантират, че професионалистите при спазване на правилата на професионална тайна (като, например, лекари и психиатри) имат възможност да докладват на компетентни организации или органи, ако те имат достатъчно основания да смятат, че сериозен акт на насилие е бил извършен и че могат да се очакват още сериозни актове на такова насилие. Важно е да се отбележи, че конвенцията не налага задължение за такива специалисти да докладват. Тя предоставя на тези хора само възможността да направят това без никакъв риск от нарушаване на доверието. В същото време правила за поверителност наложени от вътрешното законодателството, не трябва да представляват пречка пред възможността да се съобщи за насилие пред компетентните органи. Съгласно конвенцията не следва правилото за поверителност да застане на пътя на докладване на сериозни прояви на насилие. Целта на тази разпоредба е да защити

живота и здравето на жертвите, а не да се започне наказателно разследване. Ето защо е важно да се даде възможност на тези професионалисти, които, след внимателна преценка, искат да защитят жертвите на насилие. Терминът "при съответни условия" означава, че страните могат да определят ситуацията или случаите при които се прилага тази разпоредба.

Глава V на Конвенцията съдържа набор от превантивни, защитни и компенсаторни мерки за жертвите, както и въвежда наказателни мерки срещу извършителите на насилие. Тази глава определя задължението за осигуряване на най-различни средства за защита на гражданското право, за да се даде възможност на жертвите да получат справедливост и обезщетение - предимно срещу извършителя, но и по отношение на държавните органи, ако те не са изпълнили задължението си усърдно да вземат превантивни и защитни мерки. Тя съдържа и редица умишлени деяния, които са криминализирани. Този тип на хармонизиране на националното законодателство, улеснява действия срещу престъпността на национално и международно ниво, по няколко причини. Често, националните мерки за борба с насилието срещу жени и домашното насилие не се извършват по систематичен начин или остават непълни поради пропуски в законодателството. Основната цел на наказателните мерки е да насочва страните към въвеждане на ефективни политики за обуздаване на насилието срещу жени и домашното насилие - и двете от които са все още, за съжаление, широко разпространени престъпления в Европа и извън нея. Всички наказателноправни разпоредби на Конвенцията са представени в неутрален спрямо пола начин. Полът на жертвата или извършителя, по принцип, не е конститутивен елемент на престъплението. Все пак, това не трябва да пречи на страните да въведат разпоредби, специфични за пола.

Задълженията, които се съдържат в членове 33 до 39 изискват страните по конвенцията, да гарантират, че дадени умишлени деяния са криминализирани. Въпреки това, Конвенцията не задължава страните обезателно да въведат специфични разпоредби, криминализиращи поведението, описано от Конвенцията. По отношение на член 40 (сексуален тормоз) и като се вземе предвид специфичното естество на това деяние, Конвенцията предоставя възможност, то да може да бъде предмет на поправяне, както с наказателноправни санкции така и с други правни санкции. И накрая, престъпленията, установени в тази глава представляват минимален консенсус, който не изключва допълването им или създаване и на други в националното законодателство.

Конвенцията изисква от страните да гарантират, че жертвите на всяка от формите на насилие, могат да се обърнат към националната правна система за адекватни гражданскоправни средства за защита срещу извършителя. От една страна, това включва средства за защита съгласно гражданското право, които позволяват на

гражданския съд да нареди на лицето, да спре определено поведение, да се въздържа от определено поведение в бъдеще или да принудят човек да извърши определено действие (разпореждания). Съща така трябва да гарантират, че жертвите са снабдени и със съответните инструменти срещу държавните органи, които не са изпълнили задължението си да вземат необходимите мерки за предотвратяване или защита. Тъй като съгласно тази Конвенция държавните органи са задължени усърдно да предотвратяват, разследват и наказват актовете на насилие неспазването на това задължение може да доведе до отговорност и гражданското право трябва да предложи корективни мерки за справяне с него. В такива случаи освен всичко друго се дължи и обезщетение за претърпени вреди в резултат на някое от престъпленията, обхванати от Конвенция. Съгласно нея обезщетение се дължи преди всичко от извършителя, който е отговорен за вредите и възстановяването им. Обезщетението може да бъде поискано и от застрахователните компании или от здравни и социални институции, които са финансирани от държавата. Включено е и задължението държавата да компенсира пострадалия. Условието отнасящо се до заявлението за обезщетение се определят от вътрешното законодателство, като например изискването е жертвата първо и преди всичко да иска обезщетение от извършителя. Държавното обезщетение следва да се присъжда в случаите, когато жертвата е понесла сериозни телесни наранявания или увреждане на здравословното състояние. Следва да се отбележи, че терминът "телесна вреда" включва наранявания, които са причинили смъртта на жертва, и че "увреждане на здравето" обхваща сериозни психологически вреди, причинени от действия на психическо насилие, както е посочено в член 33. Въпреки че обхватът на държавните компенсации е ограничена до "тежки" нараняване и увреждане на здравето, това не възпрепятства страните да предвидят по-щедри механизми за обезщетение. Задължението държавата да компенсира жертвата не изключва възможността за регрес към извършителя, доколкото се отчита надлежно безопасността на жертвата. Позоваването на "безопасността на жертвата" изисква Страните да гарантират, че всички мерки, предприети, за да се претендира регрес към извършителя ще обърнат подобаващо внимание на последиците от тези мерки за безопасността на жертвата. Тъй като много жертви на формите на насилие, обхванати от тази Конвенция не са граждани на държавата, на чиято територия е извършено престъплението, държавните компенсации следва да обхванат и чужди граждани. Обезщетението се отпуска в рамките на разумен период от време. Важно е да се отбележи, че компенсацията не може да бъде отпусната само в съответствие с гражданското или административното право, но също така съгласно наказателното право като част от наказателноправна санкция.

Конвенцията разглежда и сложния въпрос за гарантиране на правата и безопасността на жертвите и свидетелите на насилие като същевременно се гарантират родителските права на деца.

Истанбулската конвенция изисква от държавите да гарантират, че насилствените бракове могат да бъдат "признавани за недействителни, анулирани или разтрогвани". Важно е правните действия да са лесно достъпни и да не допускат неоправдана финансова или административна тежест върху жертвата.

Конвенцията криминализира психическото насилие като въвежда наказателна санкция срещу всяко умишлено поведение, което сериозно уврежда психологическа неприкосновеност на друго лице чрез принуда или заплаха. Тълкуването на думата "умишлено" е оставено на вътрешното право, но изискването за умишлено поведение се отнася до всички елементи на престъплението. Степента на престъплението е ограничена до умишлено поведение, което сериозно уврежда психологическата цялост на човек, което може да се направи по различни начини и методи. Конвенцията не дефинира какво се има предвид под сериозно увреждане. Трябва да бъде използвана принуда или заплаха като поведение. Психическо насилие често предхожда или съпътства физическо и сексуално насилие в интимните отношения (домашно насилие). Важно е да се подчертае, че Конвенцията позволява гъвкавост, когато правната система на дадена страна предоставя само административни санкции по отношение на това поведение. Въпреки това обаче санкциите трябва да бъдат ефективни, пропорционални и възпиращи.

Конвенцията криминализира и преследването като го определя, като умишлено многократно заплашително поведение, насочено към друго лице, което кара това лице да се страхува за своята безопасност. Всеки акт на такова заплашително поведение трябва да се извършва умишлено и с цел да насажда на жертвата на чувство на страх. Тук също, както и при преследването се предоставя възможност на държавата да прецени дали ще накаже с наказателни или административни санкции извършителя на деянието. Може да бъде издадена ограничителна заповед.

Криминализирано е и всяко физическо насилие спрямо друго лице, независимо от контекста, в който това се случи. Терминът "физическо насилие" се отнася до телесни повреди, претърпени в резултат на прилагането на незабавна и неправомерна физическа сила. То обхваща също насилието в резултат, на което е причинена и смъртта на жертвата.

Конвенцията криминализира и всички форми на сексуални действия, които се извършват на друго лице, без то да е дало съгласието си, и които са извършени умишлено. Сексуалното насилие се отнася до вагинално, анално или орално проникване в тялото на друг човек, когато това лице не е дало съгласието си. Проникването може да се извърши с телесна част или с предмет. Като изисква проникването да бъде от сексуален характер, Конвенцията се стреми да подчертае границите на тази разпоредба и да избегне проблеми, свързани с тълкуване. Терминът "от сексуално естество" описва един акт, който има сексуална конотация. Той не се

прилага за актове, които не разполагат с такава конотация или оттенък. При оценката на съставните елементи на престъпленията, страните следва да имат предвид съдебната практика на Европейският съд по правата на човека. При разследването на това престъпление се изисква преценка на доказателствата, за да се установи на базата на всеки отделен случай дали жертвата е дала свободно съгласието си за извършването на сексуалния акт. Важно е да се гарантира, че тълкуване на законите за изнасилване и съдебното преследване на случаи на изнасилване не се влияят от половете стереотипи и митове за мъжката и женската сексуалност. При прилагането на тази разпоредба, страните по конвенцията са длъжни да отразят в наказателното си законодателство липсата на свободно изразено съгласие за сексуалните актове, изброени в конвенцията. Предоставено е на страните да вземат решение за конкретната формулировка на престъплението в законодателството си. Страните по конвенцията са задължени да гарантират, че престъпленията сексуално насилие и изнасилване са приложими за всички без взаимно съгласие сексуални действия, независимо от отношенията между извършителя и жертвата. От решаващо значение е да се гарантира, че няма изключения от криминализирането и съдебното преследване на такива актове, когато са извършени срещу настоящ или бивш съпруг или партньор, в съответствие с националното законодателство. Изнасилването е полово неутрално.

Конвенцията въвежда принципът, че видът на връзката между жертвата и извършителя не изключва прилагането на някое от престъпленията, установени в нея. Също така въвежда задължението за страните да предприемат необходимите законодателни или други мерки, за да гарантират, че доказателства, свързани със сексуална история и сексуално поведение на жертвата се допускат или разглеждат само, когато това е уместно и необходимо. Това означава, че разпоредбата ограничава допустимостта на такива доказателства, както по граждански така и по наказателни производства, за случаите, когато това е свързано с конкретен въпрос по време на делото и ако е от съществено значение за делото.

Сексуалният тормоз е предмет на наказателни или "други" правни санкции, което означава, че Конвенцията предоставя на страните да избират вида на последствията, с които извършителите биха се сблъскали при извършване на тези специфични деяния. Страните могат да изберат сами как да се справят със сексуалния тормоз дали чрез тяхното наказателно право или чрез административни или други законови санкции, като същевременно се гарантира, че сексуалния тормоз подлежи на санкциониране. Включени са три основни форми на поведение: словесно, несловесно или физическо поведение от сексуален естество нежелано от жертвата. Вербалното поведение се отнася до думи или звуци, изразени или съобщени от дееца, като вицове, въпроси, забележки, то може да бъде изразено писмено или устно. Невербалното поведение, от друга страна, обхваща всички изражения или комуникация от страна на извършителя, които не включват думи или звуци, например изражения на лицето,

движения на ръцете или символи. Физическо поведение се отнася до всяко сексуално поведение на извършителя и може да включва ситуации, включващи контакт с тялото на жертвата. Всяка от тези форми на поведение трябва да бъде от сексуално естество, за да влезе в обхвата на тази разпоредба. Освен това, по-горе изброеното поведение трябва да е нежелано от страна на жертвата, което означава, наложено от извършителя. Освен това, посочените по-горе актове имат за цел или последица уронване на достойнството на жертвата. Обикновено горепосочените деяния са извършени в контекста на злоупотреба с власт, обещание за награда или заплахата от репресивни мерки. В повечето случаи, жертвата и извършителя се познават взаимно и тяхната връзка често се характеризира с различията в йерархията и властта. Обхватът на прилагане на настоящия член, не се ограничава само до областта на наемане на работа. Въпреки това, следва да се отбележи, че изискванията за отговорност могат да се различават в зависимост от специфичните ситуации, в които се извършва.

Насилственият брак също е криминализиран от Конвенцията. Докато някои жертви на насилствен брак са принудени да сключат брак в страната, в която живеят, много други са взети от една страна, често, на техните предци, и са принудени да се оженият за представители на друга държава. Поради тази причина, в Конвенцията са включени два вида поведение: на принуждаване на човек да сключи брак и подмамване на един човек в чужбина с цел принуждаването му да сключи брак. Първият тип криминализирано поведение е принуждаването на възрастен или дете да сключи брак. Терминът "принуждава" се отнася до физическа и психологическа сила. Престъплението е завършено, когато един брак се сключва, когато поне една от страните поради изброените по-горе обстоятелства - не е дала доброволно съгласието си. Вторият тип криминализирано поведение е подмамване на лице в чужбина с намерението да се наложи на това лице да се ожени против волята си. Бракът не е задължително да бъде сключен. Терминът "подмамване" се отнася до всяко поведение, с което деецът примамва жертвата да пътува до друга държава, например чрез използване на претекст или съчиняване на причина. Намерението трябва да обхваща акта на примамване на лице в чужбина, с цел да се наложи на този човек да сключи брак там.

Криминализирано е и гениталното осакатяване, жертви на което са непременно жени или момичета. Конвенцията има за цел да криминализира традиционната практика отсичане на определени части от женските полови органи, които някои общности извършват на техните женски членове. Важно е да се установи гениталното осакатяване на жени като престъпление в тази конвенция, защото тази практика причинява непоправими щети през целия живот на жертвата и обикновено се извършва, без съгласието ѝ. Криминализиран са деяния като обрязване, инфибулация или извършването на всякакво друго цялостно или частично осакатяване на големите срамни устни, малките срамни устни или клитора включително. Терминът "обрязване"

се отнася до частично или пълно отстраняване на клитора и големите срамни устни. Инфибулация, от друга страна, обхваща закриването на големите срамни устни чрез частично зашиване външните устни на вулвата, за да се стесни вагиналният отвор. Терминът "извършването на всякакво друго осакатяване" се отнася до всички останали физически изменения на женските полови органи. Криминализиран е и актът на подпомагането на извършителя да извърши горесцитираните действия „чрез принуждаване или снабдяването с жена, за да я подложи на обрязване, инфибулация или извършването на всякакво друго цялостно или частично осакатяване на големите срамни устни, малките срамни устни или клитора. Това деяние е ограничено само до възрастни жертви. Деецът трябва да действа умишлено. Изисква се деянието да бъде реализирано. Криминализирано е и деянието, с което се съдейства на извършителя да извърши действията на генитално осакатяване „чрез подбудителството, принуждаване или снабдяване с момиче, с цел да я подложи на обрязване, инфибулация или извършването на всякакво друго цялостно или частично осакатяване на големите срамни устни, малките срамни устни или клитора. Тази част от разпоредбата е ограничена само до момичета като жертви и обхваща ситуации, в които някой, поспециално родителите, баби и дядовци или други роднини принуждават дъщеря си или роднина да се подложи на процедурата. Деецът трябва да действа умишлено. Изисква се деянието да бъде реализирано.

Конвенцията криминализира насилствения аборт. Това се отнася до умишлено прекъсване на бременност, без предварителното и информирано съгласие на жертвата - жена или момиче. Прекратяването на бременността обхваща всяка от различните процедури, които водят до експулсирането на всички продукти на зачеването. За да попадне в обхвата на настоящата разпоредба, абортът трябва да се извърши без предварителното и информирано съгласие на жертвата. Това включва всички аборти, които се извършват, без решението да е взето от жертвата.

Криминализирана е и насилствената стерилизация на жени и момичета. Това престъпление е извършено, ако операцията се извършва на жена или момиче, с цел или последица прекратяване на способността да се възпроизвеждат естествено, ако това бъде направено, без предварителното и информираното им съгласие. Терминът „стерилизация“ се отнася за всяка процедура, която води до загуба на способността за естествено възпроизвеждане. Целта на тази разпоредба е да се подчертае значението на зачитане на репродуктивните права на жените, като се позволи на жените да решават свободно за броя и интервала между ражданията на техните деца чрез осигуряване на достъп до подходяща информация за естественото възпроизвеждане и семейното планиране.

Други деяния, които са криминализирани от конвенцията това са неприемливите основания за престъпления, включително за така наречените „престъпления на честта“.

Конвенцията изисква от страните, да гарантират, че културата, обичаите, религията, традициите или така наречената "чест", няма да се разглеждат като оправдание за всеки от актовете на насилие, обхванати от приложното ѝ поле. Това означава, че страните са длъжни да гарантират, че наказателното право и наказателно-процесуалното право не позволяват, на обвиняемите да оправдават своите действия като извършени с цел да се предотврати или да се накаже жертвата, която е заподозряна или действително е престъпила културни, религиозни, социални или традиционните норми или обичаите на подходящо поведение. Освен това, страните трябва да гарантират, че личните убеждения и вярвания на отделните съдебни органи не водят до тълкувания на закона, позволяващи оправдаване на извършителя на някое от горепосочените основания. Предвижда се да се търси наказателната отговорност на подбудител на дете да извърши такива престъпления, за да избегне той наказателната отговорност. Това изискване се прилага за актове, установени в съответствие с настоящата конвенция, когато детето е основният извършител, това не се отнася за престъпления, установени в съответствие с членове 38 (б), 38 (в) и член 41.

Конвенцията криминализира и помагачество, подбуждане към престъпленията, както и опита за извършването на някои от тях. Конвенцията изисква от страните да предприемат законодателни или други мерки за инкриминиране на умишленото помагачество или подбуждането към извършване на психологическо насилие (член 33), преследване (член 34), физическо насилие (член 35), сексуално насилие, включително изнасилване (член 36), насилствен брак (член 37), гениталното осакатяване на жените (член 38, параграф а), и принудителен аборт и принудителна стерилизация (член 39). Термините "помагачество и подбуждане" се отнасят не само за престъпления, но може също така да се отнасят за деяния санкционирани по административен или гражданско правен ред. Това е от особено значение, тъй като по силата на член 78, параграф 3, страните могат да предвиждат санкции по отношение на психическо насилие (член 33) и преследване (член 34) не само наказателни. Изисква се от страните да криминализират и опитът за извършване сериозни случаи на физическо насилие (член 35), сексуално насилие, включително изнасилване (член 36), принудителен брак (член 37), гениталното осакатяване на жените (член 38 параграф а), и принудителен аборт и насилствената стерилизация (член 39). Що се отнася до физическо насилие (член 35) страните имат право на лична преценка да криминализират опитът за извършване на физическо насилие само за сериозни случаи на физическо насилие. Конвенцията също така не изключва възможността страните да покрият опита с други престъпления. Както и всички престъпления, установени съгласно Конвенцията помагачество и опитът също трябва да бъдат извършени умишлено.

Членове 43 до 48 от Конвенцията включват разпоредби, които да гарантират: прилагането на престъпления, независимо от връзката между жертвата и извършителя; компетентност извън територията в определени случаи; ефективни, пропорционални и

възпиращи наказания за престъпления извършени срещу жени и домашното насилие; надлежно отчитане на присъди, произнесени от друга държава; наличността на някои отегчаващи обстоятелства; и забрана на механизми за извънсъдебно разрешаване на спорове или осъждане.

Конвенцията въвежда принципът, че видът на връзката между жертвата и извършителя не изключва прилагането на някое от престъпленията, установени в нея. Също така определя различни изисквания, чрез които страните трябва да въведат подсъдността върху престъпленията, попадащи в обхвата ѝ. Държавите са длъжни да санкционират престъпленията установени в съответствие с Конвенцията, когато те са извършени на тяхна територия. Страните трябва да въведат юрисдикция върху престъпленията, извършени на борда на кораби, плаващи под техен флаг, или на борда на въздухоплавателно средство, регистрирано съгласно националното законодателство. Съгласно принципа на гражданството, гражданите на страната са длъжни да се съобразят с нейното законодателство дори, когато те са извън нейната територия. Ако гражданин на страната извърши престъпление в чужбина, тя е длъжна да бъде в състояние да го накаже. Конвенцията позволява в тези случаи, да бъде съден, дори когато деянията не са криминализирани в държавата, в която престъплението е било извършено. Осигурена е възможност всяка страна, да разследва действия, извършени в чужбина от лица, които имат обичайно пребиваване на нейна територия, и по този начин се допринася за наказанието на актове на насилие, извършени в чужбина. Член 78, параграф 2, позволява на страните да не прилагат тази юрисдикция или да го направят в специфични случаи и условия. Дадена е възможност на държавата да преследва престъпления извършени срещу нейните граждани или жители. Следователно, ако гражданин или лице, което има обичайно местопребиваване е жертва на престъпление в чужбина, страната полага усилия да установи юрисдикция, за да започне производство. Въпреки това Конвенцията не налага задължение върху страни, тъй като се употребява изречение "страните се стремят". Конвенцията елиминира, във връзка с най-сериозните нарушения, обичайното правилото за двойна наказуемост, когато актовете трябва да са престъпления на мястото, където те са извършени. Страните трябва да гарантент, че започването на наказателното преследване за повечето сериозни престъпления обхванати от Конвенцията няма да се подчинява на условията, които обикновено се изискват, а именно след тъжба на пострадалия, или след получаване на информация от компетентните органи на държавата, в която е извършено нарушението. Държавата, която отказва да екстрадира гражданин има правна възможност да предприеме разследване и производство срещу него. Може да се случи, че в някои случаи на насилие, обхванати от приложното поле на тази конвенция да са извършени в повече от една държава. За да се избегне дублиране на процедури и излишни неудобства за жертви и свидетели или да се улесни по друг начин ефективността или справедливостта на производства, засегнатите страни могат да се

консултират с цел да се определи правилното място за наказателно преследване. Задължението за консултиране не е абсолютно, консултациите трябва да се проведат "когато е уместно". Разрешава се на страните да установят и други видове наказателна юрисдикция в съответствие с националното си законодателство.

Конвенцията изисква от държавите да предвидят санкции, които да отговарят на тежестта на престъпленията и които да са "ефективни, съразмерни и възпиращи". Това включва присъди, налагащи наказание лишаване от свобода, които могат да доведат до екстрадиция, когато това е уместно. Страните сами преценяват кои престъпления установени в съответствие с Конвенцията, заслужават наказание лишаване от свобода. По отношение на извършителите могат да бъдат взети и други мерки, които са: контрол или надзор на осъдени лица и отнемането на родителски права, ако това е единствения начин да се гарантират интересите на детето, които трябва да включват безопасността на жертвата. По-специално, мерките, предприети във връзка с родителски права никога не трябва да водят до застрашаване или причиняване на вреда на детето. Важно е да се гарантира, че всички правни мерки, предприети за защита на жертвите са последователни и не са възпрепятствани от правни мерки, предприети в друг контекст.

Конвенцията изисква от страните да гарантират, че за престъпления установени в Конвенцията при определяне на наказанието са взети под внимание и отегчаващи обстоятелства (когато престъплението е извършено срещу бивш или настоящ съпруг или партньор, от член на семейството, от лице, което съжителства с пострадалия или от лице, което е злоупотребило с властта си; престъпленията, които са извършени няколко пъти; деяния, извършени срещу лице, изпаднало в положение на уязвимост поради конкретни обстоятелства; престъпления, извършени спрямо дете или в присъствието на дете; престъплението е извършено от две или повече лица действащи заедно; престъпления, предшествани или съпроводени с изключително насилие; престъплението е извършено с използване или със заплахата за използване на оръжие; престъплението е довело до тежки физически или психологически вреди за жертвата; извършителят вече е осъждан за престъпления от подобен характер). Тези обстоятелства вече не трябва да бъдат част от съставните елементи на престъплението. Този принцип важи и за случаите, когато отегчаващи обстоятелства, са част от съставните елементи на престъплението, в националното законодателство на съответната страна. Чрез използването на фразата "може да се вземе под внимание", Конвенцията задължава страните да гарантират, че тези отегчаващи обстоятелства са на разположение на съдиите, за да се вземат предвид при постановяването на присъда, въпреки че не съществува задължение за съдиите да ги прилагат.

В Конвенцията се предвижда възможността да се вземат предвид при определянето на присъдата от дадена страна, влезлите в сила присъди произнесени от друга държава за престъпленията попадащи в обхвата ѝ. Тази разпоредба не задължава

съдилищата или прокуратурите да предприемат стъпки, за да разберат дали лицата имат влезли в сила присъди от съдилища на друга страна.

Конвенцията забранява задължително извънсъдебно решаване на спорове или осъждане. Изисква се от страните да се забранят процедурите по задължително извънсъдебно решаване на спорове, включително медиация и помирение във връзка с всички форми на насилие попадащи в обхвата на конвенцията. Също така се изисква Страните да гарантират, че всяка глоба, която извършителят е осъден да заплати няма косвено да доведе до финансови затруднения за жертвата.

Глава VI съдържа различни разпоредби, които обхващат широк кръг от въпроси, свързани с разследването, наказателно преследване, процесуалното право и защита срещу всички форми на насилие, обхванати от приложното поле на тази конвенция, с цел засилване на правата и задълженията, изложени в предходните ѝ глави.

Конвенцията изисква разследванията и съдебните производства, във връзка с всички форми на насилие, обхванати от приложното ѝ поле да се извършват без неоснователно забавяне като се зачитат права на жертвите по време на тези етапи, както и че те се извършват по ефективен начин. Посочва се като част от това задължение необходимостта да се гарантира, че всички разследвания и процедури се извършват в съответствие с основните принципи на правата на човека и с оглед на свързаното с пола разбиране на насилието. Правоприлагащите органи на всяка държава трябва своевременно и адекватно да реагират, като предлагат незабавна защита на жертвите и същевременно вземат подходящо участие в предотвратяването и защитата срещу всички форми на насилие.

Конвенцията изисква оценка и управление на риска като се гарантира, че е създадена една ефективна мрежа от органи, която да защити жертвите с висок риск. Оценката на риска трябва да се извършва с оглед на управлението на идентифициран риск чрез изработване на план за безопасност на жертвата, за да се осигури координирана и безопасна подкрепа, ако е необходимо. Изисква се надлежно вземане предвид на информацията за притежание на огнестрелно оръжие от извършителите.

В случаите на непосредствена опасност, най-ефективният начин за гарантиране на безопасността на жертвата е чрез постигане на физическо разстояние между жертвата и извършителя, поради което се предвижда издаването на незабавна забранителна заповед, с което се дава възможност на компетентните органи разполагащи с правомощия да разпоредят на извършител на домашно насилие да напусне дома на жертвата и да му забранят да влиза в жилището или да влиза в контакт с жертвата. Мярката трябва да бъде с такава продължителност, че периода трябва да бъде достатъчен, за да осигури ефективна защита на жертвата.

Държавите трябва да гарантират, че националното законодателство предвижда ограничителни и/или заповеди за защита на жертвите от всички форми на насилие, обхванати от приложното поле на тази конвенция. Тези заповеди трябва да: предложат незабавна защита и да бъдат достъпни без неоправдани за жертвата финансови или административни тежести; да се изведат за конкретен период или до настъпване на изменение или до отмяната им; в някои случаи, когато е необходимо може да бъде издадена тази заповед, с незабавно действие по искане на едната страна; да гарантира възможността жертвите да получат защита, за независимо от това дали са избрали да задвижат други съдебни производства. Изисква се страните да предприемат мерки, за да гарантират, че съществуването на ограничителна заповед или такава за защита може да бъде представяна в други съдебни производства срещу един и същи извършител.

Конвенцията предвижда производства *ex parte* и *ex officio*. Целта е да се даде възможност на наказателното разследване и производство да бъде проведено без тежестта на започване на такава производство да бъде поставяна върху жертвата. Страните трябва да гарантират, че разследванията на редица категории престъпления обхваната от конвенцията не могат да бъдат "изцяло зависими" от доклада или жалбата, подадена от жертвата и че хода на всяко производство може да продължи дори и след като жертвата е оттеглила заявлението си или жалбата, както и че държавни и неправителствени организации и консултанти по въпроси на домашното насилие могат да оказват помощ и/или подкрепа на жертвите по тяхно искане в хода на разследването и в съдебното производство.

Конвенцията съдържа неизчерпателен списък на процедури, предназначени за защита на жертвите на всички форми на насилие, обхванати от приложното ѝ поле по време на производствата. Тези мерки за защита се прилагат на всички етапи на производството, както по време на разследвания, независимо дали те се извършват от правоприлагащите органи или от съдебните органи, както и по време на досъдебното производство. Страните по този начин са свободни да предоставят допълнителни мерки за защита.

Конвенцията задължава страните да предвидят право на правна помощ и на безплатна правна помощ за жертвите в рамките на условията, предвидени от вътрешното законодателство. Конвенцията не дава на жертвата автоматично право на безплатна правна помощ. Всяка от страните трябва да реши какви са изискванията за получаване на такава помощ. По този начин, дори и при липса на законодателство за предоставяне на безплатна правна помощ по граждански дела, трябва да се прецени дали е в интерес на правосъдието на кандидат, който е без финансови средства да се предоставя правна помощ, ако същия може да си позволи адвокат.

Конвенцията предвижда, че давността за започване на съдебно производство продължава да работи за достатъчен период от време, за да се даде възможност да

бъдат ефективно преследвани и образувани производства след като жертвата е навършила пълнолетие. Следователно задължението се прилага само по отношение на децата, жертви, които често не са в състояние по различни причини, да докладват за престъпленията, извършени срещу тях преди навършване на пълнолетие.

Глава VII съдържа редица задължения, които се стремят към въвеждане на разбирането за насилието основано на пола срещу жените мигранти и жените, търсещи убежище. Например, тя въвежда възможността на отпускане на жените мигранти, които са жертви на насилие, основано на пола на независим статут за пребиваване.

Конвенцията изисква от страните да предприемат необходимите законодателни или други мерки, за да гарантират, че жертвите на мигранти, чиито статут на пребиваване зависи от брака или от връзката ще бъде издадено самостоятелно разрешение за пребиваване с ограничена валидност в случай на прекратяване на брака или на отношенията. Самостоятелното разрешение за пребиваване следва да се предоставя в случай на особено тежки обстоятелства. Освен това самостоятелни разрешителни следва да се предоставят независимо от продължителността на брака или на връзката. Трябва да се гарантира, че на жертвите на всички форми на насилие, обхванати от приложното поле на тази конвенция ще бъдат предоставени автономни разрешения за пребиваване в нея, дори ако бракът или връзката се прекратява преди изтичането на срока за изпитване. Тази воля позволява на жертвите да получат необходимата защита от властите без да се страхуват, че извършителят ще отвърне на удара. Конвенцията изисква от страните да гарантират, в случаите, когато жертвите, които са се присъединили към съпрузите или партньорите по схема за събиране на семейството, при започване на процедура по експулсира на виновния съпруг могат да поискат спирането ѝ срещу себе си и да кандидатстват за статут на пребиваване по хуманитарни причини. Страните трябва да издават подлежащо на подновяване разрешително за дългосрочно пребиваване на жертвите, когато тяхното пребиваване е необходимо поради личната им ситуация и когато тяхното пребиваване е необходимо за целите на сътрудничество с компетентните органи в разследването или в наказателното производство.

Съгласно конвенцията жертва на принудителен брак, която е притежавала разрешение за пребиваване в страна по конвенцията и е приведена в друга държава, в резултат което е загубила статута на пребиваване в страната, където той или тя са живели може отново да получи този статут. На последно място, следва да се отбележи, че член 78, параграф 2, позволява бъдещите страни по настоящата Конвенция, да си запазят правото да не прилагат или да прилагат само при специални случаи или условия на разпоредбите, предвидена в член 59.

Конвенцията изисква от страните да предприемат необходимите законодателни или други мерки, за да гарантират, че насилието срещу жените основано на пола, може да бъде признато като форма на преследване по смисъла на член 1, А, параграф 2 от Конвенцията за статута на бежанците от 1951 г. и като форма на сериозна вреда, която дава право на допълнителна закрила. С други думи, от страните по конвенцията, се изисква да се признае, че основаното на пола насилие специфично може да възлиза на преследване, и да доведе до предоставянето на статут на бежанец. Това не означава, че всичко, свързано с пола насилие автоматично се счита за "сериозна вреда". Това означава, че международната закрила може да бъде предоставена на жени, които са граждани на трети страни или лица без гражданство, които са и които не са се класирали за бежанец, но ако се върнат в страната си на произход или където те са пребивавали предварително ще се изправят пред насилие, основано на пола, което би означавало пред нечовешко или унизително отнасяне или пред сериозно застрашаване на живота им. Конвенцията изиска от страните да гарантират, че осигуряват тълкуване отчитащо особеностите на пола за всяко от основанията на Конвенцията, а когато бъде установено, че преследването, от което се опасява лицето, е на едно или повече основания е на едно или повече от тези основания, кандидатите следва да получават статут на бежанец съгласно съответните приложими инструменти. Страните също така предприемат необходимите законодателни или други мерки за разработване на отчитащи особеностите на пола процедури за приемане и служби за подкрепа на лицата, търсещи убежище, както и на насоки, свързани с пола, и процедури за убежище, отчитащи особеностите на пола, включително определяне на статут на бежанец и заявление за международна закрила

Принципът на забрана за връщане е от особено значение за търсещите убежище и бежанците. Конвенцията задължава страните да спазват този принцип и да гарантират чрез законодателни и други мерки, че жертвите на насилие над жени, които се нуждаят от закрила независимо от статута или местопребиваването си, няма при никакви обстоятелства да бъдат връщани в страна, в която животът им би бил застрашен или в която биха могли да бъдат подложени на изтезания, нечовешко или унизително отнасяне или наказание.

II. Българско законодателство:

В българската правна рамка основния закон, който се бори с домашното насилие е Закона за защита от домашно насилие (Обн. ДВ. бр.27 от 29 Март 2005г., изм. ДВ. бр.82 от 10 Октомври 2006г., изм. ДВ. бр.102 от 22 Декември 2009г., изм. ДВ. бр.99 от 17 Декември 2010г., доп. ДВ. бр.50 от 3 Юли 2015г.). Неговата основна цел е да уреди правата на лицата пострадали от домашно насилие, мерките за тяхната защита и реда за тяхното налагане.

В тази област намират приложение още и: Правилника за приложение на Закона за защита от домашното насилие, Закона за защита от дискриминация, Закона за борба с трафика на хора, Закона за омбудсман, Наказателния кодекс, Наказателно процесуалния кодекс, Гражданско процесуалния кодекс, Административно процесуалния кодекс, Закона за административните нарушения и наказания, Закона за убежището и бежанците, Закона за закрила на детето, Закона за правната помощ, Закона за защита на лица застрашени във връзка с наказателното производство, Семейния кодекс, Кодекса на труда, Закон за съдебната власт, Закон за социалното подпомагане и правилника за неговото приложение, Закон за министерство на вътрешните работи. През октомври 2015 година Министерски съвет е внесъл за разглеждане от Народното събрание на РБ и Законопроект за равнопоставеност на жените и мъжете, също така и Закон за изменение и допълнение на Закона за юридическите лица с нестопанска цел, който също имат връзка с борбата на държавата с насилието над жените и дискриминацията между половете.

Институциите ангажирана в борбата с домашното насилие в РБ са Министерство на вътрешните работи, Министерство на здравеопазването, Министерство на труда и социалната политика, Агенцията за социално подпомагане, Министерство на правосъдието, Държавна агенция за закрила на детето, Министерство на образованието и науката, Министерство на младежта и спорта, Доставчици на социални услуги - НПО и общините.

В Закона за защита от домашното насилие (ЗЗДН) има определение за това какво представлява домашното насилие, а именно „Домашно насилие е всеки акт на физическо, сексуално, психическо, емоционално или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права, извършени спрямо лица, които се намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпружеско съжителство“.

Въпреки липсата на конкретна дефиниция на понятието пострадало лице тя може да се изведе от обхвата му.

В българското законодателство липсва легално определение на термина насилие срещу жени основано на пола. Законът за защита от дискриминация не съдържа в себе

си ясна дефиниция за дискриминация, основана на пола. Не съществува и специфично законодателство и политики за насилие, основано на пола, като следва да се отбележи, че Законът за защита от домашното насилие е полово неутрален и следователно не разпознава домашното насилие като насилие, основано на пола.

С оглед цели на Истанбулската конвенция българското законодателство отговаря по следния начин.

Целта на Закона за защита от домашното насилие е да уреди правата на лицата, пострадали от домашно насилие, съгласно чл. 1, ал.1 на същия.

В Р България действа и Закон за защита от дискриминация (ЗЗД), който е в сила от 01.01.2004 г., като съгласно, чл. 2, ал. 1 от същия основните му цели, са да се осигури на всяко лице правото на равенство пред закона; равенство в третирането и във възможностите за участие в обществения живот и ефективна защита срещу дискриминацията. Забранена е всяка пряка или непряка дискриминация, основана на пол, раса, народност, етническа принадлежност, човешки геном, гражданство, произход, религия или вяра, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично или обществено положение, увреждане, възраст, сексуална ориентация, семейно положение, имуществено състояние или на всякакви други признаци, установени в закон или в международен договор, по който Република България е страна.

Семейните отношения се уреждат съобразно принципа на равенство на мъжа и жената, съгласно чл. 2, т. 2 от Семейния кодекс на Р България.

Към настоящия момент в Народното събрание на РБ е внесен Законопроект за равнопоставеност на жените и мъжете. Законопроектът цели да гарантира равнопоставеност на жените и мъжете чрез нормативно регламентиране на органите и механизмите за провеждане на единна държавна политика в тази област на обществени отношения.

С оглед изискването на Конвенцията за включването на интегрирани политики в борбата с домашното насилие и насилието основано на пола. Следва да се отбележи, че съгласно ЗЗДН всяка година до 31 март Министерският съвет приема Национална програма за превенция и защита от домашно насилие, в изработването на която взимат участие представители на държавни институции ангажирани в борбата с домашното насилие (министерство на правосъдието, министерство на вътрешните работи, министерство на труда и социалната политика, неправителствени организации). Държавата оказва съдействие на общините и юридическите лица с нестопанска цел за създаване и подкрепа на служби и центрове за изпълнение на мерките задължаващи извършителя на насилието да посещава специализирани програми и насочващи пострадалите лица към програми за възстановяване. Ежегодно със Закона за държавния бюджет на Република България за съответната година по бюджета на Министерството на правосъдието се определят средства за финансиране на проекти на юридически лица с нестопанска цел за разработване и изпълнение на програми за превенция и защита

от домашно насилие; програми за предоставяне на помощ на лица, пострадали от домашно насилие; обучение на лицата, които извършват защитата по закона; специализирани програми, посещавани от лица, които са извършили домашно насилие, и които включват социални и психологически консултации.

Съгласно чл. 4 от Правилника за прилагане на закона за защита от домашното насилие (*в сила от 15.06.2010 г., приет с ПМС № 113 от 08.06.2010 г.*) при защита от домашно насилие органите на изпълнителната власт, съдилищата, общините и юридическите лица, които работят за защита от домашното насилие, си взаимодействат чрез обмен на информация и чрез извършване на съвместни действия при защита от домашно насилие.

Инструкция № Из-2673 от 10 ноември 2010 г. за реда за осъществяване на взаимодействието между органите на Министерството на вътрешните работи и на Министерството на труда и социалната политика при защита от домашно насилие.

Във връзка с изискването на чл. 11 от Истанбулската конвенция за събиране на информация и изследване в Р България основния закон, който урежда тези обществени отношения е Закона за статистиката.

В Закона за съдебната власт се съдържа задължение за административните ръководители на окръжните съдилища на всяко шестмесечие да предоставят на Инспектората към Висшия съдебен съвет и на Министъра на правосъдието обобщена информация за образуването, движението и приключването на делата, както и за окончателно отменените актове от по-горните инстанции, като в тази справка трябва да посочват и броя на делата по Закона за защита от домашното насилие.

Съгласно Закона за министерството на вътрешните работи вътрешното ведомство също събира статистическа информация за издадените заповеди за защита.

Съгласно Закона за достъп до обществена информация той се прилага за достъп до обществената информация, която се създава или се съхранява от държавните органи, техните териториални звена и органите на местното самоуправление в Република България.

Съгласно чл.17а, т. 9 от Закона за закрила на детето председателя на Агенцията за закрила на детето създава и поддържа национална информационна система, чието функциониране се урежда с правилника за прилагане на закона. Системата съдържа различни данни подробно изброени в закона като задължително са включени и данни за децата в риск.

Въпреки съществуването на законодателна рамка очертаваща събирането и предоставянето на статистическа информация официална статистическа информация за пострадали от домашно насилие и насилие основано на пола в България не съществува, поради което тя не отговаря на изискването на Конвенцията.

Истанбулската конвенция поставя силен акцент върху превенцията, тъй като така може да се спаси живот и да се намали човешкото страдание.

В българското законодателство превенцията срещу домашното насилие е широко застъпена в ЗЗДН и ППЗЗДН чрез разработване на програми за превенция от неправителствените организации, които са финансирани от държавата. В рамките на тези програми се разпространяват издания и публикации сред обществеността, провеждат се семинари и конференции, подготвят се и се одобряват програми в учебни заведения, разработват се и се изпълняват програми за обучение на лицата, които извършват защитата по закона /съдии, прокурори, адвокати, полицаи, социални работници/.

В Закона за защита от дискриминация в чл. 35, ал. (1), ал. 2 и ал. 3 е отбелязано, че „лицата, осъществяващи обучение и възпитание, както и съставителите на учебници и учебни помагала са длъжни да предоставят информация и да прилагат методи на обучение и възпитание по начин, насочен към преодоляване на стереотипи за ролята на жената и мъжа във всички сфери на обществения и семейния живот. Детските градини, училищата и висшите училища включват в своите образователни програми и планове обучение по проблемите на равенството на жените и мъжете. Алинея 1 се прилага и за преодоляване на отрицателните стереотипи към лицата, принадлежащи към расови, етнически и религиозни групи, както и по отношение на лицата с увреждания.

Въпреки това, насилието срещу жените не попада в обхвата на този закон, следователно мерките за предотвратяване на дискриминация, предвидена в него не отговарят на изискванията на Конвенцията.

Във всеки случай, кампании за повишаване на осведомеността, свързан единствено с домашното насилие не могат да отговарят на изискванията на Истанбулската конвенция.

В превенцията срещу домашното насилие, както изисква и Конвенцията се разработват и програми от неправителствените организации за работа с извършители на домашно насилие. Правно основание за създаване на програми за работа с извършители има в ЗЗДН като те са насочени към извършителите на домашно насилие. Една от мерките за защита е задължаването от съда на извършителя да посещава специализирани програми. Тук обаче отново се говори само за извършители на домашно насилие, липсват програми за извършители на сексуално насилие.

Във връзка с изискването на Конвенцията страните да насърчават частния сектор, сектора на информационните и комуникационни технологии и медиите да участват не само в разработването на местни, регионални или национални политики и усилия за предотвратяване на насилието срещу жените, но също така и да участват в тяхното изпълнение може да се отбележи следното:

Закона за защита от дискриминация посвещава цял раздел за защита при упражняване правото на труд.

Законът за радиото и телевизията съдържа текстове, които насърчават медиите да се въздържат от вредни стереотипи, така например съгласно чл. 8 от този закон медийните услуги не трябва да подбуждат към ненавист, основана на раса, пол, религия или националност. Съгласно чл. 10 на същия закон при осъществяване на своята дейност доставчиците на медийни услуги се ръководят от принципа за недопускане на предавания, които противоречат на добрите нрави, особено ако съдържат порнография, възхваляват или оневиняват жестокост или насилие или подбуждат към ненавист въз основа на расов, полов, религиозен или национален признак.

Въпреки, че крайната цел на Конвенцията е предотвратяването на всички форми на насилие, обхванати от нейното приложно поле, жертвите изискват адекватна защита от по-нататъшно насилие, подкрепа и помощ за преодоляване на последствията от това насилие и да изградят отново живота си, поради което тя съдържа и набор от задължения за създаване на специализирани, както и по-обща поддържащи услуги за задоволяване на нуждите на тези, които са изложени на насилие.

В българското законодателство основните мерки за защита срещу домашното насилие са уредени в чл. 5, ал. 1 на Закон за защита от домашното насилие, като те са общо шест на брой (задължаване на извършителя да се въздържа от извършване на домашно насилие; отстраняване на извършителя от съвместно обитаваното жилище за срока, определен от съда; забрана на извършителя да приближава пострадалото лице, жилището, местоработата и местата за социални контакти и отпих на пострадалото лице при условия и срок, определени от съда; временно определяне на местоживеенето на детето при пострадалия родител или при родителя, който не е извършил насилието, при условия и срок, определени от съда, ако това не противоречи на интересите на детето; задължаване на извършителя на насилието да посещава специализирани програми и насочване на пострадалите лица към програми за възстановяване). Този закон обаче не включва мерки за защита срещу насилие основано на пола, каквото е изискването на Конвенцията.

НПО, които изпълняват програми финансирани от министерство на правосъдието по ЗЗДН разпространяват флаери и брошури, в които се съдържа информация към кога следва да се обърне пострадалия от домашно насилие и какви са неговите права. Тази информация обикновено е поднесена на български и английски език.

В българското законодателство не е уредено намирането на работа и жилище на жертвата на насилие. НПО по програмите финансирани от министерство на правосъдието съгласно ЗЗДН осигуряват психологически и правни консултантски услуги на жертви на домашно насилие.

В българското законодателство не е правно регламентирано създаването на приют за лица пострадали от насилие, попадащо в обхвата на Конвенцията. Пострадалите от домашно насилие могат да бъдат настанени в „кризисен център“ след тяхна молба или при довеждане от доставчик на социална услуга. Кризисните центрове

осъществяват делегирана държавна дейност, управлявана от общината, на територията на която функционират. Кризисният център е определен като „социална услуга – резидентен тип“. Според легалното определение дадено в допълнителните разпоредби на ППЗСН, „социална услуга – резидентен тип“ е форма на социална услуга за задоволяване на ежедневните потребности за ограничен брой лица – не повече от 15, които предоставят възможност за живеене в среда, близка до семейната. Съответно под „кризисен център“ се разбира е комплекс от социални услуги за лица, пострадали от насилие, трафик или друга форма на експлоатация, които се предоставят за срок до 6 месеца и са насочени към оказване на индивидуална подкрепа, задоволяване на ежедневните потребности и правно консултиране на потребителите или социално-психологическа помощ, когато се налага незабавна намеса, включително чрез мобилни екипи за кризисна интервенция.

Националната горещата телефонна линия за хора, пострадали от насилие 029817686 се обслужва само от доброволци. Тя се поддържа от неправителствена организация, финансирана от Министерство на правосъдието. Поддържането на линията не е нормативно регламентирано. Линията има информация за разположението на кризисните центрове, капацитета им и процедурите по прием и настаняване. Пострадалите лица могат да разчитат на информиране и насочване за настаняване в кризисен център, юридическо консултиране и емоционална подкрепа.

Съгласно чл.17а, т. 17 от Закона за закрила на детето председателя на Агенцията за закрила на детето изгражда и поддържа хармонизиран телефонен номер с национално покритие за информиране, консултиране и помощ на деца. Националната телефонна линия за деца ползва хармонизиран европейски номер 116 111 и предоставя безплатни за обаждачите се денонощни услуги с национално покритие. Тя цели да предложи консултиране, информиране и помощ за деца, обхващайки по-широк спектър от проблеми. Целеви групи на линията са децата, родителите, специалистите, работещи с деца, както и всички граждани, които искат да сигнализират за дете в риск или да получат консултация във връзка с проблемите на децата.

С оглед изискването на Конвенцията за защита и подкрепа на деца свидетели следва да се отбележи, че съгласно чл. 2, ал. 2 от ЗЗДН - за психическо и емоционално насилие върху дете се смята и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие. Приоритетно сигнали за домашно насилие над деца се подават в отделите “Закрила на детето” към съответните дирекции „Социално подпомагане“. Закрилата на децата в българското законодателство е уредено в Закона за защита на детето, като той съдържа в себе си и принципа за най-добрия интерес на детето. С Наредба за критериите и стандартите за социални услуги за деца се уреждат критериите и стандартите за социални услуги за деца и контролът по тяхното спазване, като същевременно те имат за цел осигуряване на безопасна и сигурна среда за отглеждане и възпитание на децата

и защита на техните права и интереси, както и повишаване на общото им благосъстояние и по-добро качество и достъпност на социалните услуги за деца.

Всеки гражданин на РБ може да сигнализира полицията при наличие на основателно съмнение за извършване на закононарушение или престъпление. Съгласно Закона за министерство на вътрешните работи и Закона за съдебната власт полицията и прокуратурата с длъжни да извършат проверка по случая.

Глава V на Конвенцията съдържа набор от превантивни, защитни и компенсаторни мерки за жертвите и въвежда наказателните мерки срещу извършителите на формите на насилие, попадащи в приложното поле на същата. Тя криминализира и редица деяния. Определя задължението за осигуряване на най-различни средства за защита на гражданското право, за да се даде възможност на жертвите да получат справедливост и обезщетение - предимно срещу извършителя, но и по отношение на държавните органи, ако те не са изпълнили задължението си усърдно да вземат превантивни и защитни мерки.

В българското законодателство съгласно чл. 45 от Закона за задълженията и договорите всеки е длъжен да поправи вредите, които виновно е причинил другиму, като подадения иск се гледа по правилата на Гражданскопроцесуалния кодекс на РБ.

Съгласно чл. 84 от Наказателно-процесуалния кодекс на РБ пострадалият или неговите наследници, както и юридическите лица, които са претърпели вреди от престъплението, могат да предявят в съдебното производство граждански иск за обезщетение на вредите и да встъпят като граждански ищци.

Съгласно чл. 1 от Закон за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления той урежда условията и реда за подпомагане и финансова компенсация от държавата на пострадали от престъпления български граждани или граждани на държави - членки на Европейския съюз.

Съгласно българското законодателство пострадалите могат да претендират обезщетение и по реда на Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, съгласно който държавата и общините отговарят за вредите, причинени на граждани и юридически лица от незаконосъобразни актове, действия или бездействия на техни органи и длъжностни лица при или по повод изпълнение на административна дейност.

Във връзка с изискването на конвенцията съдебните органи да не издават заповеди за контакт, без да вземат предвид инциденти на насилие, обхванати от приложното ѝ поле, следва да отчетем че в българското законодателство съгласно чл. 5, ал.1, т. 4 от ЗЗДН съдът временно определяне местоживеенето на детето при пострадалия родител или при родителя, който не е извършил насилието, при условия и срок, определени от съда, ако това не противоречи на интересите на детето, а съгласно

Семейния кодекс родител може да бъде ограничен или лишен от родителски права. Във връзка с прилагането на чл.21, ал.1, т. 4 от Закона за закрила на детето дирекция „Социално подпомагане“ предявява искове за лишаване или ограничаване на родителски права в интерес на детето или встъпва като страна във вече заведени производства.

Тъй като по разпоредбите на Истанбулската конвенция насилствения брак трябва да бъде "признаван за недействителен, анулиран или разтрогван". Трябва да се отбележи, че в българското законодателство, съгласно чл. 5 от Семейния кодекс (СК) бракът се сключва по взаимно, свободно и изрично съгласие на мъж и жена, дадено лично и едновременно пред длъжностното лице по гражданското състояние. Чл. 46 от СК гласи, че бракът се унищожавя, когато съгласието за брак е било дадено поради заплашване с тежка и предстояща опасност за живота, здравето или честта на сключващия брак или на негови близки. Съответно съгласно чл. 177 от Наказателния кодекс (НК), който склони някого по насилствен начин да встъпи в брак и поради това бракът бъде обявен за недействителен, се наказва с лишаване от свобода до три години. Пак съгласно НК се предвижда наказание лишаване от свобода до три години и за този, който отвлече лице от женски пол с цел да го принуди да встъпи в брак, а ако пострадалата е непълнолетна, наказанието е лишаване от свобода до пет години. Чл. 178 от НК предвижда наказание лишаване от свобода до една година или глоба от сто до триста лева, както и обществено порицание и за родител или друг сродник, който получи откуп, за да разреши да встъпи в брак негова дъщеря или сродница. Същото наказание се налага и на този, който дава или който посредничи при даването или получаването на такъв откуп.

Съгласно ЗЗДН домашно насилие е всеки акт на психическото, емоционалното и икономическото насилие като при констатирането на такова насилие съда налага съответните мерки за защита на пострадалото лице, които имат административен характер. Домашното насилие като такова не е криминализирано по българския Наказателен кодекс.

Истанбулската конвенция криминализира психологическото насилие, което определя като сериозно увреждане на психологическа неприкосновеност на друго лице чрез принуда или заплаха. В българската правна рамка престъпленията против свободното формиране на волята и избора на поведение са уредени в раздел V на глава втора от особената част на НК. Непосредствен обект са обществените отношения, които осигуряват на човека свободно да формира волята си. От субективна страна те са умишлени престъпления: принуда, задържане на заложник и закана с престъпление. Характерен е техният предмет – духовното благо, по повод на което те възникват. Наказателното преследване за закана по основния състав се възбужда само по тъжба на пострадалия. От обективна страна са резултатни престъпления от категорията на увреждащите. За всички тях е от значение категорията на волята на жертвата.

Българското законодателство не криминализира психологическо насилие, но съответно принудата и закана с престъпление са близо до състава на психологическото насилие.

Българската правна рамка не включва преследването, както като престъпление така и като административно нарушение.

Съгласно ЗЗДН домашно насилие е всеки акт на физическо насилие като при констатирането му съда налага съответните мерки за защита на пострадалото лице, които имат административен характер.

Причиняването на телесна повреда е престъпление против личността по българския НК. То представлява противоправно и виновно увреждане на здравето на друг човек чрез нарушаване на анатомичната му цялост. Телесна повреда са и физическата болка и страданието. Необходимо е да се прави разлика между убийството и причиняването на телесна повреда, чийто състави се отнасят като поглъщащ към погълнат. Ще е налице винаги и само опит за убийство, ако деецът има пряк умисъл за умъртвяване на пострадалия. Прекият умисъл се определя по следните критерии – място на удара, средства и сила на удара. Когато мястото на удара е жизненоважно, средствата могат да причинят смърт и силата на удара го прави смъртоносен, приема се, че деецът е искал да умъртви пострадалия и следователно има пряк умисъл. Ако обаче такъв умисъл няма, налице е само причиняване на телесна повреда. Съставите на отделните видове телесни повреди – тежка, средна и лека, също се намират помежду си в отношение на поглъщане. Ако с едно деяние се причинят няколко различни вида телесни повреди, то съставлява само едно престъпление, което се квалифицира съобразно най-неблагоприятната за пострадалия телесна повреда. Престъпленията, с които се причинява телесна повреда, са винаги резултатни, на реално увреждане и следователно, за да има довършено престъпление, трябва да се стигне до засягане на здравето. Според степента на засягане телесните повреди биват – тежки, средни и леки. Според формата на вината биват умишлена или непредпазлива.

По българското наказателно право убийството на майка, баща или на рожден син, или на рождена дъщеря е квалифициран състав, т.е. предвидено е по – тежко наказание.

Съгласно обаче чл. 161 от НК за телесна повреда причинена на възходящ, низходящ, съпруг, брат или сестра, наказателното преследване се възбужда по тълба на пострадалия. Българският наказателен кодекс счита, че тези прояви, засягат лични или субективни права на гражданите, които имат подчертано лично значение и за които законът е решил самите жертви да се разпореждат с наказателното преследване, което означава, че тези престъпления не се преследват по общия ред, а само при наличие на подадена от пострадалия молба, наречена частна тълба. С предявяването ѝ в съда се

образува наказателно дело от частен характер, а подалото я лице (което е и пострадалият) се нарича частен тъжител. Частната жалба завършва с произнасянето на присъда. В много случаи обаче пострадалият може да постигне спогодба с подсъдимия преди приключване на делото. Частният тъжител може да оттегли тъжбата по всяко време и делото се прекратява.

Съгласно ЗЗДН домашно насилие е всеки акт на сексуално насилие като при констатирането на такова насилие съда налага съответните мерки за защита на пострадалото лице, които имат административен характер. Съгласно чл.1, ал.2 отговорността по този закон не изключва гражданската, административнонаказателната и наказателната отговорност на извършителя.

Престъпленията по Раздел VII „Разврат“ (половите престъпления) в българския наказателен кодекс се определят като умишлени и противоправни посегателства срещу половата неприкосновеност на личността. Дефиницията на изнасилването по българския наказателен кодекс не е полово неутрално, т.е. само жените могат да бъдат жертви. Половите престъпления биват: блудство, което не е насочено към съвкупление, полово сношение или удовлетворение; престъпни съвкупления, които са насочени към съвкупления между разнополови; хомосексуализъм, който е насочен към полово сношение между мъже или акт на полово удовлетворение между жени. С оглед на възрастта на пострадалия, половите престъпления биват спрямо достигнали и недостигнали полова зрялост лица. България следва да въведе в своя наказателен кодекс полово неутралност за изнасилването, за да отговори на изискванията на конвенцията.

По смисъла на Закона за защита от дискриминация "Сексуален тормоз" е всяко нежелано поведение от сексуално естество, изразено физически, словесно или по друг начин, с което се накърняват достойнството и честта и се създава враждебна, принижваща, обидна, унижителна или застрашителна среда и, в частност, когато отказът да се приеме подобно поведение или принудата към него може да повлияе на вземането на решения, засягащи лицето.

Постаралият от сексуален тормоз може да подаде жалба пред Комисията за защита от дискриминация или да заведе дело пред съда като при установени нарушения се налагат административни наказания.

Конвенцията криминализира насилствения брак. Съгласно Семейния кодекс на РБ брак може да сключи всяко лице навършило 18 години. По изключение, ако важни причини налагат това, брак може да сключи и лице, навършило шестнадесет години, с разрешение на районния съдия по постоянния адрес на лицето. Българският наказателен кодекс предвижда наказание лишаване от свобода до три години за този, който склони някого по насилствен начин да встъпи в брак и поради това бракът бъде обявен за недействителен. Също така този, който отвлече лице от женски пол с цел да го принуди да встъпи в брак, се наказва с лишаване от свобода до три години, а ако

пострадалата е непълнолетна, наказанието е лишаване от свобода до пет години. Родител или друг сродник, който получи откуп, за да разреши да встъпи в брак негова дъщеря или сродница, се наказва с лишаване от свобода до една година или с глоба от сто до триста лева, както и с обществено порицание. Същото наказание се налага и на този, който дава или който посредничи при даването или получаването на такъв откуп.

Наказателния кодекс на РБ не съдържа престъплението осакатяване на женските гениталии, въпреки това разпоредбите за телесните повреди могат да бъдат приложени, а също така и принудата като престъпление.

Българският наказателен кодекс е криминализирал аборта извършен без съгласието на жената – чл.126, ал.5 от НК. Разпоредбите за телесните повреди съдържащи се в кодекса могат да бъдат приложени при насилствената стерилизация.

Българското законодателство не познава престъпленията, които са извършени като е използвана културата, обичайте религията, традициите или така наречената "чест", и не ги разглежда. Това означава, че за да се отговори на изискването на Конвенцията трябва да се измени законодателството.

Глава II, Раздел II и Раздел III на българския наказателен кодекс определят случаите, при които се наказват приготвянето и опита, както и съучастието в извършването на престъплението.

Съгласно чл. 22 от Българският наказателно процесуален кодекс съдът разглежда и решава делата в разумен срок. Разумният срок трябва да се преценява конкретно по всяко дело. Това е в съответствие с принципите на Европейския съд по правата на човека.

С оглед изискването на Конвенцията правоприлагащите органи да реагират своевременно, като предложат адекватна и незабавна защита на жертвите, следва се отбележи, че съгласно ЗЗДН:

При случаи на домашно насилие пострадалото лице има право да се обърне към съда за защита. В случаите, когато има данни за опасност за живота или здравето на пострадалото лице, то може да подаде и молба до органите на министерството на вътрешните работи за предприемане на мерки съгласно Закона за Министерството на вътрешните работи. Уредено е и производство по издаване на заповед за незабавна защита в срок от 24 часа от получаването на молбата, когато тя съдържа данни за пряка, непосредствена или последваща опасност за живота или здравето на пострадалото лице.

Съгласно Правилника за приложение на закона за защита от домашното насилие при защита от домашно насилие органите на изпълнителната власт, съдилищата,

общините и юридическите лица, които работят за защита от домашното насилие, си взаимодействат. Редът за осъществяване на взаимодействието между органите на министерството на вътрешните работи и на министерството на труда и социалната политика при защита от домашно насилие се определя с инструкция на министъра на вътрешните работи и на министъра на труда и социалната политика.

Както беше отбелязано и по-горе в българското законодателство не се говори за насилие основано на пола, поради което се налага използването и приравняването към текстове от актуалното законодателство.

Съгласно ЗЗДН съда може да постанови забрана на извършителя да приближава пострадалото лице, жилището, местоработата и местата за социални контакти и отдих на пострадалото лице при условия и срок, определени от съда.

Съгласно ЗЗДН пострадалото лице може да подаде жалба до районния съд в срок до един месец от акта на насилието, т.е. производството по този закон започва с жалба на пострадалия. Както стана ясно и по-горе ЗЗДН е граждански закон и домашното насилие не представлява престъпление по българското законодателство. Защитата от наказателното право срещу домашното насилие е вторична - т.е., когато специфичните актове са достигнали тежестта да бъдат класифицирани като престъпления. Следва пак да се подчертае, че някои от престъпленията, които обхваща българския наказателен кодекс извършени спрямо съпруг, съпруга, възходящи или низходящи се преследват по тѣжба на пострадалия, а не по общия ред и при оттегляне на жалбата делото се прекратяват.

Съгласно наказателно процесуалния кодекс на РБ лицето, което има качествата на пострадал е лицето, което е претърпяло имуществени или неимуществени вреди от престъплението. То има следните права съгласно чл. 75 - да получи защита за своята сигурност и тази на близките си; да бъде информиран за хода на наказателното производство; да участва в производството; да прави искания, бележки и възражения; да обжалва актовете, които водят до прекратяване или спиране на наказателното производство; да има повереник. Кодекса поставя тези негови права в зависимост от желанието му да участва в досъдебното производство.

Съгласно Закона за правната помощ на пострадалите от домашно насилие или сексуално насилие или от трафик на хора, като и на лица, търсеци международна закрила по реда на Закона за убежището и бежанците, за които предоставяне на правна помощ не се дължи на друго правно основание, може да бъде предоставена безплатна правна помощ, когато не разполагат със средства и желаят да ползват такава услуга. Като това се удостоверяват със съдебни решения или с документи, издадени от съответните компетентни органи, и с декларация за семейно и имуществено състояние на лицето.

По Закона за правната помощ може да се откаже безплатна такава, когато предоставянето на правна помощ не е оправдано от гледна точка на ползата, която тя би донесла на лицето, кандидатстващо за правна помощ; претенцията е очевидно неоснователна, необоснована или недопустима.

Изискването на Конвенцията за обвързване на давността с навършването на пълнолетие от жертвите не се покрива от българското законодателство.

Конвенцията изисква от страните да гарантират статут на дългосрочно пребиваване на жертви на насилие и да спазват принципа за забрана на връщането в съответствие със съществуващите задължения съгласно международното право. Българското законодателство определя условията и реда за предоставяне на закрила на чужденци на територията на Република България, както и техните права и задължения със Закона за убежището и бежанците.

III. Препоръки:

С оглед изложеното до тук се налага извода, че РБ следва да ратифицира Конвенцията на Съвета на Европа за превенцията и борба с насилието над жените и домашното насилие. Във връзка, с което тя следва да предприеме мерки за хармонизиране на вътрешното си законодателство в съответствие с нейните изисквания.